

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

**Coğrafiya fakültəsi “Xarici ölkələrin
iqtisadi-siyasi coğrafiyası və turizm”
kafedrası**

BAKALAVR PİLLƏSİ ÜÇÜN

P R O Q R A M

(III Kurs)

İXTİSAS – 050810 “TURİZM İŞİNİN TƏŞKİLİ”

FƏNN – “TURİZMDƏ NƏQLİYYAT”

BAKİ – 2022

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ

BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

**Coğrafiya fakültəsi “Xarici ölkələrin
iqtisadi-siyasi coğrafiyası və turizm”
kafedrası**

BAKALAVR PİLLƏSİ ÜÇÜN

P R O Q R A M

(III Kurs)

İXTİSAS – 050810 “TURİZM İŞİNİN TƏŞKİLİ”

FƏNN – “TURİZMDƏ NƏQLİYYAT”

**Bakı Dövlət Universiteti Coğrafiya fakültəsi
Elmi Şurasının 15 aprel 2022-ci il 6 saylı
iclasının qərarı ilə fənn proqramı kimi
təsdiq edilmişdir.**

BAKİ - 2022

Elmi redaktor:

Soltanova Həbibə Bayraməli q. – BDU, Coğrafiya fakültəsi, Xarici ölkələrin iqtisadi-siyasi coğrafiyası və turizm kafedrasının müdiri, c.e.n., dosent

Tərtib edən:

Dərgahov Vüqar Səttar o. - BDU, Coğrafiya fakültəsi, Xarici ölkələrin iqtisadi-siyasi coğrafiyası və turizm kafedrasının dosenti.

Rəy verənlər:

1.AMEA, Akad. H.Ə.Əliyev adına Coğrafiya İnstitutu, Turizm-rekreasiya şöbəsinin müdiri, c.ü.f.d., dosent **İmrani Zaur Tahir oğlu.**

2. BDU, Coğrafiya fakültəsi, Xarici ölkələrin iqtisadi-siyasi coğrafiyası və turizm kafedrasının müəllimi, c.ü.f.d. **Talıbov Səbuhi Əlibala oğlu.**

TURİZMDƏ NƏQLİYYAT

İzahat vərəqi

“Turizm məhsulunun hazırlanması” fənni “Turizm işinin təşkili” ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr üçün II kursun yaz semestrində 60 saat (30 saat mühazirə, 30 saat seminar) həcmində planlaşdırılmışdır.

Fənnin tədrisində əsas məqsəd tələbələrə turizmdə vasitəçilərin növləri, təşkili formaları, onların fəaliyyət istiqamətləri, turməhsulların hazırlanmasında rolu, yerləşmə və iaşə müəssisləri, nəqliyyat şirkətləri, ekskursiya büroları, subagentliklərlə əlaqələri, turpaketin satış kanalları və bazarda rəqabət imkanları öyrədilir. Müasir turizm sənayesi dünya iqtisadiyyatının ən gəlirli və ən dinamik inkişaf edən sahələrindən birinə çevrilmişdir. Azərbaycan iqtisadiyyatı da bu prosesdən kənarda qalmamışdır. Ona görə də turizm sənayesində mühüm rolunu turoperator və turagent firmalarının fəaliyyətinin əsas istiqamətlərinin öyrənilməsinin böyük əhəmiyyəti vardır. Fənnin tədrisində tələbələrə turoperator və turagentlərin iş prinsiplərini, ölkə daxilində və xarici dövlətlərdə partnyorlarla iş birliyini öyrətməkdir. Həmçinin, turmarsrutların hazırlanması, müasir informasiya və rabitə texnologiyalarından turməhsulun satışında istifadə, Azərbaycanda turizm firmalarının inkişaf perspektivləri mövzularında bilgiler aşılanır.

Fənnin mənimsənilməsi nəticəsində tələbələr **bilməlidir**:

- Turizm məhsullarının mahiyyəti və təşkili formaların;
- Turizm təşkili xüsusiyyətləri və əhəmiyyətini;
- Turizm məhsullarının növləri və növ müxtəlifliyinin qruplaşdırılmasını;
- Turizm məhsullarının təşkili texnologiyaların və bazarda rəqabət imkanlarının mahiyyətini;
- Turizm məhsullarının marketinqi və SMM təşkilinin istiqamətlərini;

Bacarmalıdır:

- Turizm məhsullarının əhəmiyyətini izah etməyi;
- Turizm məhsullarına aid anlayışları izah etməyi;

- Turizm məhsullarının formalaşdırılması texnologiyasını;
- Turizm məhsullarının növləri üzrə fəaliyyət istiqamətlərin izah etməyi;
- Turizm məhsulunun həyat dövrünü təhlil etməyi;
- Turizm məhsullarına tələb və təklifi təhlili etməyi;
- Azərbaycanda rəqabətə davamlı turizm məhsullarının təşkilini izah etməyi.

Yiyələnməlidir:

- Turizm məhsullarının təşkili texnologiyalarının istiqamətlərinə;
- Turizm məhsullarının lahiyyələndirilməsi və təşkilinə;
- İnnovasiyalı turizm məhsullarının təşkilinə;
- Paket, inkluziv, işlənmiş və işlənilməmiş turizm məhsullarının təşkilinə;
- Turizm məhsullarının paylanması və satış kanallarının təşkilinə ;
- Beynəlxalq miqyasda turizm məhsulları üzrə trendlərin müəyyən edilməsi və ölkəmizdə tətbiqinə.

Mövzuların saatlara görə bölgüsü

| № | Mövzular | Cəmi | O cümlədən | |
|----|---|------|------------|------|
| | | | Müh. | Məş. |
| 1. | Turizmdə nəqliyyat xidmətlərinin öyrənilməsi, quruluşu, mahiyyəti, formalaşması və əhəmiyyəti | 4 | 2 | 2 |
| 2. | Turizm nəqliyyatında qiymətlərin formalaşması, tariflər və ona təsir edən amillər | 4 | 2 | 2 |
| 3. | Hava nəqliyyatının turizmdə rolu və əhəmiyyəti | 4 | 2 | 2 |
| 4. | Mütəzəm və çarter reysləri: fərqli və oxaşar cəhətləri | 4 | 2 | 2 |
| 5. | Lov-cost daşımaçılığının üstünlükləri və rəqabət imkanları | 4 | 2 | 2 |

| | | | | |
|-----|--|-----------|-----------|-----------|
| 6. | Hava nəqliyyatında sənişinlərin daşınma qaydaları və tariflərin növləri | 4 | 2 | 2 |
| 7. | Hava nəqliyyatında beynəlxalq idarəetmə və liberalaşdırma istiqamətləri | 4 | 2 | 2 |
| 8. | Hava limanlarının təsnifatı və bölgü prinsipi | 4 | 2 | 2 |
| 9. | Dəmir yol nəqliyyatının turizmdə rolu və əhəmiyyəti | 4 | 2 | 2 |
| 10. | Dəmir yol nəqliyyatında sürət qatarları və beynəlxalq tarif sistemləri | 4 | 2 | 2 |
| 11. | Avtomobil nəqliyyatının turizmdə rolu və əhəmiyyəti | 4 | 2 | 2 |
| 12. | Turistik avtobus idarələri və Rent-a-car xidmətləri | 4 | 2 | 2 |
| 13. | Dəniz nəqliyyatının turizmdə rolu və əhəmiyyəti: kruizlərin təsnifatı və iri kruiz turoperatorları | 4 | 2 | 2 |
| 14. | Kruizlərdə xidmətlərin təşkili, yaxta və daxili su nəqliyyatı turizmi | 4 | 2 | 2 |
| 15. | Transfer şərtləri və onun təşkili formaları | 4 | 2 | 2 |
| | CƏMİ: | 60 | 30 | 30 |

1. Turizmdə nəqliyyat xidmətlərinin öyrənilməsi, quruluşu, mahiyyəti, formalaşması və əhəmiyyəti

Fənnin məzmunu, məqsədi və vəzifələri. Nəqliyyat sisteminin mahiyyəti və strukturu. Nəqliyyat xidmətlərinin təşkili, turizmdə rolu və əhəmiyyəti. Nəqliyyatın növləri üzrə turizmin təşkili formaları. Turizmdə nəqliyyat

sisteminin təsnifatı. Turizm sənayesində tələb və təklifin formalaşmasında nəqliyyat xidmətlərindən istifadə olunması istiqamətləri. Turizmdə nəqliyyatdan istifadənin sosial-iqtisadi göstəriciləri. [3,5,6].

2. Turizm nəqliyyatında qiymətlərin formalaşması, tariflər və ona təsir edən amillər

Turizm nəqliyyatında qiymətlərin formalaşması və ona təsir edən amillər. Qiymətin əmələ gəlməsində iqtisadi, sosial, texniki amillər. Qiymətlərin formalaşmasında nəqliyyatın tutumu və otracaq sayı. Qiymətlərin formalaşmasında əsas və əlavə xərclər. Tariflər və onların növləri. Tariflər və onların növləri. Hava nəqliyyatında tarif siyasəti. Dəmir yol nəqliyyatında tariflərin formalaşması. Hava nəqliyyatında qiymətlərin formalaşmasına təsir edən amillər. Dəmir yol və avtomobil nəqliyyatında qiymətlərin formalaşmasının iqtisadi-texniki əsasları. Dəniz nəqliyyatında qiymətlərin formalaşması xüsusiyyətləri.[2,5,6,10].

3. Hava nəqliyyatının turizmdə rolu və əhəmiyyəti

Hava nəqliyyatında sərnişin daşımalar üzrə beynəlxalq konvensiyalar (Varşava konvensiyası və Monreal protokolu). Hava nəqliyyatı xidmətlərinin strukturu və funksiyaları. Hava nəqliyyatı ilə sərnişin daşımının özəllikləri. Qiymət siyasəti. Hava nəqliyyatında qiymətlərin formalaşmasının turizm sənayesinə təsiri. Sərnişinlərin hüquq və vəzifələri. Hava nəqliyyatının turizm sənayesinin inkişafında rolu. Beynəlxalq sərnişin daşımalarda əsas istiqamətləri[6,7,8,10].

4. Müntəzəm və çarter reysləri: fərqli və oxşar cəhətləri

Müntəzəm reyslərin təşkili əsas texniki-iqtisadi xüsusiyyətləri. Müntəzəm reyslərin təşkili üzrə müqavilələr. Müntəzəm reyslərin kodları və tarifləri. Ekonom və biznes klas uçuşlar. Çarter təşkilinin texniki-iqtisadi əsaslandırılması. Çarter reyslərinin təşkilinin məqsədi və üstünlükləri. Çarterin təşkilində avioşirkətin və səyahət agentliklərinin maraqları. Tranzit və çarter uçuşları: nizamnamə müqavilələri. Çarter reyslərinin növləri və növ müxtəlifliyi. Çarter reyslərinin müntəzəm

reyslərdən fərqi, üstünlükləri və çatışmazlıqları. Çarter reyslərinin turizm baxımından əhəmiyyəti. [1,2,5,9,14].

5. Low-cost (uçuz aviodaşımalar) daşımaçılığının üstünlükləri və rəqabət imkanları

Low-cost xidmətlərinin mahiyyəti və təşkili xüsusiyyətləri. Low-cost daşımaçılığının əhəmiyyəti, üstünlükləri və çatışmazlıqları. Low-cost reyslərində ösərnişin və yük daşıma şərtləri. Low-cost xidmətlərinin turizm üçün əhəmiyyəti. Low-cost reyslərinin növləri: klassik, hədindən artıq, super, biznes. Ən böyük low-cost şirkətlərinin səciyyəsi. Low-cost daşımalarnın istiqamətləri. Low-cost aviokampaniyaları ilə səyahət agentlikləri arasındakı əlaqələr.

6. Hava nəqliyyatında sərnişinlərin daşınma qaydaları və tariflərin növləri

Hava nəqliyyatında sərnişinlərin qeydiyyatı və daşınma qaydaları. Hava nəqliyyatında xidmətlər: bort və yerüstü xidmətlər. Hava nəqliyyatında sərnişinlərin qeydiyyatı və tələb olunan sənədlər. Sərnişinlərin daşıma qaydaları. Sərnişinlərin yüklərinin daşınması şərtləri. Gömrük və sərhad nəzarəti. Hava nəqliyyatında tariflər və onların növləri: İATA-nın və avioşirkətin dərc edilmiş, məxfi, xüsusi tariflər. Normal (Normal Fares), xüsusi (Special of Promotional Fares) imtiyazlı (Discounted Fares) tariflərin özəlikləri və rəqabət mühitində rolu. Xüsusi tariflərin növləri (ekskursiya, gəncələr, qrup və inklüziv) və tətbiq imkanları. Tariflərin işarə kodları və simvolları. Tariflərin tətbiqinin əhəmiyyəti. [1,7,11,14].

7. Hava nəqliyyatında beynəlxalq idarəetmə və liberalaşdırma istiqamətləri

Hava nəqliyyatında beynəlxalq idarəetmə mərkəzləri. Beynəlxalq Mülki Aviasiya Təşkilatının funksiyaları və fəaliyyət istiqamətləri. İATA fəaliyyəti və tənzimləmədə rolu. İCAO funksiyaları və fəaliyyət istiqamətləri. Hava nəqliyyatında liberalaşma anlayışı və tətbiqinin üstünlükləri. Hava nəqliyyatının liberalaşmasında Çikaqo konvensiyasının rolu. Hava azadlıqlarının müəyyən olunması şərtləri.

Hava azadlıqlarının növləri və onların səciyyəsi. Hava azadlıqlarının turizm sənayesinin inkişafında rolu.

8. Hava limanlarının təsnifatı və bölgü prinsipi

Hava limanlarının beynəlxalq təsnifat sistemi. Beynəlxalq sivil hava yolları birliyi (ICAA - International Civil Airport Association) fəaliyyət istiqamətləri. İCAA görə hava limanlarının təsnifatı. FAA görə hava limanlarının təsnifatı: əsas, ticarət, sıxlığı tənzimləyən, ümumi. NASP görə hava limanlarının təsnifatı və bölgüsü: ümumi havaçılıq limanları, ticarət təyinatlı limanlar. Hava limanlarının fəaliyyəti.

9. Dəmir yol nəqliyyatının turizmdə rolu və əhəmiyyəti

Dəmir yol nəqliyyatında sərnişinlərin daşınmasının tənzimlənməsi və beynəlxalq təcrübə. Dəmiryol daşımalarının təşkili xüsusiyyətləri: xidmətlərin strukturu və funksiyaları. Dəmir yol nəqliyyatında turistlərin daşınmasının əsas xüsusiyyətləri. Dəmiryol nəqliyyatında qiymətlərin formalaşması və ona təsir edən amillər: sabit, dəyişən, ümumi xərclər. Turistlərin qrup halında daşımalarında güzəştlərin tətbiqi. Dəmir yolları ilə turistlərin daşınmasında təhlükəsizlik amilləri. Dəmir yol nəqliyyatının turizmdə üstünlükləri və əhəmiyyəti.

10. Dəmir yol nəqliyyatında sürət qatarları və beynəlxalq tarif sistemləri

Dəmir yol nəqliyyatının inkişaf istiqamətləri. Vaqonların təsnifatı və beynəlxalq dərəcələndirmə sistemləri. Sərnişin-turist qatarlarının təsnifatı: adi, ekonom, standart, delüks, lüks. Sərnişin-turist qatarlarında kofortluq göstəriciləri: sleepers, couchettes və sleeperettes qatarlar. Sürətli qatarların ölkələr üzrə bölgüsü və təsnifat sistemi. Sürətli qatarların turizmdə rolu. Avropa ölkələri və Yaponiyada sürətli qatarların turizstlərin daşınmasında rolu.

İnter Rail kartları və coğrafi zonları. Onların bölgüsü, üstünlükləri və fərqli xüsusiyyətləri. İnter Rail kartlarına turistlərin tələbatı və əhəmiyyəti. İnter Rail kartlarında qiymətlər və onun zonalar üzrə dəyişməsi. EuroDomino və qrup biletləri. Balkan Flekspass kartı və onun üstünlükləri.

Turistlərə ekskursiya xidmətinin mahiyyəti və təşkili formaları. Turizm şirkətləri ilə ekskursiya təşkilatları arasında münasibətlərin qurulması. Ekskursiya şirkətlərinin ixtisaslaşması, istehlakçılara və xidmət göstərənlərə münasibəti. Ekskursiya büroları ilə əməkdaşlığın əsas istiqamətləri. Ekskursiya şirkətlərinin təqdim etdiyi xidmət formaları. İstirahət mərkəzləri və resort otellərdə ekskursiya xidmətlərinin təşkili. Ekskursiya xidmətlərinin proqramı və strukturu. Turizm vasitəçilərinin ekskursiya büroları və muzeylərlə müqavilə münasibətləri. Turlarda ekskursiya xidmətlərinin verilməsi üçün tələb olunan sənədlər.

11. Avtomobil nəqliyyatının turizmdə rolu və əhəmiyyəti

Turizmdə avtomobil nəqliyyatından istifadənin xüsusiyyətləri və üstünlükləri. Avtomobil nəqliyyatının turist daşımalarında əhəmiyyəti. Avtomobil nəqliyyatında qiymətin formalaşması: dəyişkən və sabit xərclər. Avtomobil nəqliyyatı ilə turistlərin daşınmasında müəyyən edilən tariflər və onların üstünlükləri. Avtomobil nəqliyyatında turistlərin daşınmasında beynəlxalq tənzimlənmə sistemləri. Turist marşrutlarında avtomobil nəqliyyatından istifadənin özəllikləri və əhəmiyyəti. Avtomobil nəqliyyatında turizm marşrutlarının sənədləşdirilməsi və turlar.

12. Turistik avtobus idarələri və Rent-a-car xidmətləri

Turistik avtomobil idarələri və onların funksiyaları. Avtomobil sahibləri ilə turizm şirkətləri arasında müqavilə münasibətlərinin qurulması. Avtobusların texniki və komfortluq təyinatına görə qoyulan tələblər. Avtobusların dərəcələndirilməsi və kefiyyət təminatı. Ekskursiya təyinatlı avtobuslar. Ekskursiya təyinatlı avtobusların texniki təchizat avadanlıqları. İri meqalapolislərdə ekskursiya təyinatlı avtobuslardan istifadə olunmasında beynəlxalq təcrübə. Turizm-səyahətlər bazarında beynəlxalq avtobus turların təşkili. Beynəlxalq avtobus turlarının əsas istiqamətləri.

Avtomobil nəqliyyatında icarə xidmətləri və onun təşkili üzrə standartlar. Rent-a-car şirkətlərinin təsis olunması və xidmətlərin təşkili. Turizm

sənayesinin inkişafında rent-a-car şirkətlərinin rolu və əhəmiyyəti. Beynəlxalq bronlaşma sistemlərində rent-a-car sifariş xidmətləri. Dünyanın iri rent-a-car şirkətlərinin səciyyəsi: Avis, Hertz, Budget, Europcar, Sixt və s.

13. Dəniz nəqliyyatının turizmdə rolu və əhəmiyyəti: kruizlərin təsnifatı və iri kruiz turoperatorları

Dəniz nəqliyyatının səciyyəsi və inkişaf mərhələləri. Dəniz limanları və onların təsnifatı. Dəniz bərələri və bərə şirkətləri. Dəniz nəqliyyatından turizmdə istifadənin üstünlükləri. Turistlərin dəniz nəqliyyatı ilə daşınmasının tənzimlənməsi: beynəlxalq və milli səviyyədə. Dəniz nəqliyyatında qiymətin formalaşması: dəyişkən və sabit xərclər. Kruizlər təşkili, təsnifatı və növləri. Kruiz (üzən otellər) xidmətləri və onun üstünlükləri. Kruiz xidmətlərinin tipologiyası, kütləvi, klasik, de-lüks və özəl kruizlər. Kruiz gəmilərinin əsas marşrut istiqamətləri və iri kruiz limanları. İri kruiz şirkətlərinin səciyyəsi.

14. Kruizlərdə xidmətlərin təşkili, yaxta və daxili su nəqliyyatı turizmi

Qlobal turizm bazarında kruiz xidmətləri və rəqabət imkanları. Kompleks turizm məhsulu kimi turizm xidmətləri. Dəniz gəzintiləri və təşkili istiqamətləri. Qlobal turizm bazarında yaxta turizmi. Yaxta turizminin təşkili xüsusiyyətləri. Yaxta xidmətləri və onun təşkili formaları. Əsas yaxta limanları. Ən iri yaxtalar və onların texniki xüsusiyyətləri. Beynəlxalq turizm bazarında göl və çay kruizləri. Çay və göl kruizləri üçün təqdim edilən gəmilərin növləri və texniki xüsusiyyətləri. Çay kruizlərinin coğrafiyası.

[2,3,5,6].

15. Transfer şərtləri və onun təşkili formaları

Transferin mahiyyəti, təşkili və şərtləri. Transfer şirkətləri və onların funksiyaları. Transfer şirkətlərinin fəaliyyət istiqamətləri. Transfer şirkətləri ilə səyahət agentlikləri arasında əlaqə. Transferin şərtləri.

Trasfermen və onun vəzifələri. Gəliş və geri dönüş transferləri. Trasferin turizm sənayesində əhəmiyyəti.
[4,6,8,11].

Ədəbiyyat *Əsas*

1. Tourism Product Development in Ontario's Highlands A Workbook, Economic Planning Group, 2012, 53 pp
2. Handbook on Tourism Product Development, 2011, 156 pp
3. Mark A.C. The Planning and Development of the Tourism Product. Malta, 261 pp.
4. Masip J.D, Tourism product developnent: a method to form value, Barcelona 2006, 163 pp.
5. Бунич, Г.А., Старцев, В.А Туристический продукт: теория, практика, инновационные аспекты [Текст] / . – М.:2012 – 236 с.
6. Ушаков Д.С. У93 Прикладной туроперейтинг. - Москва: ИКЦ «МарТ», Ростов н/Д: Издательский центр «МарТ», 2004 — 416 с.
7. Ильина Е.Н. Туроперейтинг: организация деятельности Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2005. — 256 с.
8. Жохова В.В., Римская Т.Г. Туроперейтинг: Учебное Пособие / В.В. Жохова, Т.Г. Римская – Находка: филиал ФГБОУ ВПО «ВГУЭС» в г. Находке, 2014. – 128 с.
9. Макринова Е.И., Лысенко В.В. Виды и тенденции развития туризма: Задания для практических занятий и самостоятельной работы. – Белгород: Издательство БУКЭП, 2018. – 56 с.
10. Alp Timur Turistik ürün politikası. Ankara “Detay Yayıncılık” 2014, 212 s.
11. TÜRSAB Akademi / Turizm Ürün ve Hizmetleri / Ankara, 2020, 43 s.

Əlavə

12. İsmayılov B.V. “Strateji menecment”. Dərs vəsaiti. Bakı, «Təhsil», 2018, 296 s.
13. Дунец А. Н. Проектирование и продвижение регионального туристского продукта : учебное пособие / А. Н. Дунец; Алт. гос. техн. ун-т им. И. И. Ползунова. – Барнаул : Изд-во АлтГТУ, 2014. – 163 с.
14. Дурович, А.П. Маркетинг в туризме : учебное пособие / А.П. Дурович. – М.: НИЦ ИНФРА– М, 2012. – 316 с.
15. Яковчук А.А. Оценка эффективности региональной политики в сфере туризма, Journal of International Economic Affairs\2019, 4, 3009-3021
16. Olena Hrechyshkina Технология создания и внедрения нового продукта на рынок туристических услуг// Полесский государственный университет, 2017, с:23-37
17. https://mida.gov.az/documents/Turizm_s%C9%99nayesinin_ink%C5%9Faf%C4%B1na_dair_strateji_yol_xeritesi.pdf
18. <http://www.e-qanun.az/framework/4759>
19. https://tourism.gov.az/uploads/documents/sa%C4%9Flaml%C4%B1q_turizmi_haqq%C4%B1nda_hesabat_dta.pdf